

PRAVO NA SPORT KAO LJUDSKO PRAVO

Apstrakt

Rad istražuje pitanje pravne prirode prava na sport. Sport kao globalni fenomen koji zaokuplja pažnju velikog broja ljudi i postaje važan faktor ljudskog života zaslužuje i pravnu analizu. U radu se polazi se od određenja značenja i definicije sporta, kao i njegove uloge u društvu i važnosti regulisanja pravnim normama. Glavna premisa je da pravo na sport predstavlja ljudsko pravo i da kao takvo postoji u međunarodnom pravnom poretku. Autor je uporedno pravnim pristupom istražio postojanje prava na sport u nekoliko evropskih država. Poseban akcenat stavljen je na tumačenje međunarodno pravne regulative o sportu. Elementi od kojih se sastoji pravo na sport takođe su analiza. Ispituje se i problematika zaštite prava na sport kao ljudskog prava.

Ključne reči: sport, pravo na sport, ljudska prava, zaštita prava na sport.

1. Uvodne napomene

U modernom svetu sport predstavlja izuzetno važnu i značajnu socijalnu aktivnost. Oblasti života sa kojima sport dolazi u kontakt su šarolike i brojne. Obrazovanje, zdravstvo, nauka, pravosuđe samo su neke od brojnih oblasti života u kojima sport ima važnu ulogu. Osim toga, i sam sport se grana i uslošnjava svoju prirodu.² Fizička aktivnost koju većina ljudi svakodnevno upražnjava, amaterski sport u školama, koledžima i drugim obrazovnim institucijama, profesionalni sport u okviru regulisanih liga, kupova, svetskih takmičenja i olimpijskih igara, predstavljaju podgrane sporta koje zaokupljaju pažnju javnosti. U skladu sa tim modernim tendencijama jeste i proučavanje sporta kao svojevrsnog socijalnog fenomena u oblasti prava. Pravne norme

¹ Autor je spoljni saradnik na Institutu za uporedno pravo u Beogradu i stipendista doktorskih studija Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. E-mail: stefan.andonovic91@gmail.com.

² U modernoj teoriji sportskog prava govori se i o postojanju globalnog sportskog prava (to bi predstavljalo pravo koje se primenjuje u sportskoj sferi, ali od strane međunarodnih sportskih institucija), pa čak se prava i razlika u odnosu na međunarodno sportsko pravo (ono međunarodno pravo koje primenjuju nacionalni sudovi). Za više o ovoj razlici vidi: K. Foster, "Is There a Global Sports Law?" *Entertainment Law*, Vol.2, No.1, Spring 2003.

regulišu sve veći deo sportske materije pokušavajući, makar na prvi pogled, da zaštite osnovne principe sporta i utvrde određena pravila ponašanja u ovoj važnoj društvenoj grani, bez koje razvoj sport ne bi bio moguć.³

Budući da je sport jako važan činilac društvenih odnosa, postavlja se pitanje da li pravo na sport predstavlja ljudsko pravo? Ukoliko pretpostavimo da je odgovor na postavljeno pitanje pozitivan, pojavljuje se i nova dilema koja se može obuhvatiti pitanjem, šta se podrazumeva pod tim ljudskim pravom na sport i kakve su implikacije takvog prava? Služeći se pravničkim rečnikom, postavljamo pitanje, kakva je pravna priroda prava na sport?

Kako bismo utvrdili da li postoji pravno na sport i ako postoji, kakva je njegova pravna priroda, moraćemo da prođemo od samog pojma i termina sport.

2. Sport kao oblast društvenog života

Sport predstavlja pojam koji se u tom obliku može naći širom sveta u mnogim, ako ne i većini, živih jezika koji su u upotrebi. Etimologija reči sport je važna odrednica u usmeravanju i određivanju modernog pojma sporta u oblasti prava. Tako, termin sport potiče iz starog francuskog jezika, od glagola *desport* (*desporter*, *deporter*) što bi označavalo aktivnost u kojoj se uživa, kojom se neko zablavlja.⁴

Danas, pojam sporta i fizičke aktivnosti daleko premašuje odrednice kao što su uživanje i zabavljanje, iako ih ne isključuje iz svoje prirode. Sport danas predstavlja izuzetno profitabilnu delatnost, koja zaokuplja pažnju medija, velikih multinacionalnih korporacija, te su cifre koje se ulažu u najveća svetska takmičenja astronomske i premašuju desetine milijardi dolara.⁵ Imajući ovakve činjenice u vidu, sport se više ne može odrediti kao samo upražnjavanje fizičke aktivnosti, već se u obzir mora uzeti i ekonomska strana profesionalnog sporta.

Pokušaj definisanja pojma sporta u današnjem svetu bi predstavljao težak zadatak koji bi nužno iz definicije izostavio određene faktore i parametre koji su važni u sektoru sporta. Međutim, međunarodne konvencije i zakoni određenih država u oblasti sporta teže da u regulisanju materije sporta, daju i njegovu definiciju koja će dati širok manevarski prostor za tumačenja,

³ D. Šuput, „Zakonsko uređenje sporta u evropskim državama“, *Strani pravni život*, br. 3/09, 249.

⁴ Smatra se da je ovaj termin izuzetno star i da potiče čak iz 12. veka. Za poreklo pojma sport, vidi: <http://www.etymonline.com/index.php?search=sport&searchmode=none>, 30.03.2017.

⁵ Prema izračunanim podacima, za Olimpijske igre u Londonu izdvojeno je preko 14 milijardi dolara. Podatak naveden prema: B. Flyvbjerg, A. Stewart, *Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012*, Saïd Business School, University of Oxford, 2012, 13. Prema navodima Olimpijske igre u Pekingu su koštale Kinu u iznosu od preko 44 milijarde dolara. V. http://www.pravdareport.com/sports/games/06-08-2008/106003-beijing_olympics-0/, 20.03.2017.

a kasnije i primenu u svim aktivnostima koja su vezana za sport. Tako, definisanje termina sport je učenjeno u Preporuci Komiteta ministara Saveta Evrope br. R (92) 13 Rev⁶. U ovoj preporuci, „*sport označava sve forme fizičke aktivnosti, koje kroz neformalno ili organizovano učešće imaju za cilj da iskažu ili povoljšaju fizičku spremnost i mentalno blagostanje, kreirajući socijalne odnose i postižući rezultate na takmičenjima na svim nivoima*“.⁷

Sličnu formulaciju sadrži i domaći Zakon o sportu iz 2016. god.⁸ Ovaj Zakon određuje sport kao „*deo fizičke kulture koji obuhvata svaki oblik organizovanog i neorganizovanog obavljanja sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti od strane fizičkih i pravnih lica u sistemu sporta, u cilju zadovoljenja potreba čoveka za stvaralaštvom, afirmacijom, fizičkim vežbanjem i takmičenjem sa drugima*“.⁹ Skoro identičnu formulaciju sadrži i Zakon o sportu Crne Gore.¹⁰ Postoje i drugačiji pristupi, pa tako Zakon o sportu Bosne i Hercegovine ne određuje šta sport znači, ali određuje šta sve sport obuhvata, te navodi: sportske aktivnosti i igre organizovane radi postizanja sportskih dostignuća, sportske aktivnosti i igre sa ciljem unapređenja zdravlja ili rekreacije i organizovani školski i univerzitetski sport.¹¹

Kao što vidimo prema izloženim definicijama, sport zahteva holistički pristup u njegovom određenju. Iz definicija vidimo da sport podrazumeva ne samo „*spoljni aspekt*“ upražnjavanja određene aktivnosti koja angažuje ljudsko telo u smislu određenih fizičkih pokreta, već i psihološku, unutrašnju komponentu. Psihološka komponenta se odnosi na ostvarivanje ideja, potreba i želja čoveka za socijalizacijom, stvaranjem veza sa drugim ljudima koji takođe upražnjavaju sport, ali i određenim vidom kulturnog stvaralaštva sa specifičnim predmetom. Takođe, pod sportom se podrazumevaju sve fizičke aktivnosti koje su organizovane od strane određene institucije ili organizacije koja je za to nadležna, kao i neformalno bavljenje sportom u smislu slobodnog iskorišćavanja vremena i kontakta sa drugima. Osim navedenih aspekata, sport podrazumeva i mnoge druge, koje utiču na njegovo postojanje i razvoj. Sve te komponente i faktore bi bilo gotovo nemoguće nabrojati, a kao primer

⁶ Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope je usvojena od strane Komiteta ministara 24. septembra 1992. Godine na 480 sastanku predstavnika ministara, a izmenjena je na 752 sastanku, 16 maja 2001. god. Preporuka je dostupna na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb. 20.03.2017.

⁷ V. član 2., tačka 1, stav a. Preporuke Komiteta Minsitara Saveta Evrope br. R (92) 13 Rev.

⁸ Zakon o sportu, *Sl. glasnik RS*, br. 10/2016.

⁹ Član 2., stav 2., Zakona o sportu RS.

¹⁰ Zakon o sportu Crne gore, *Sl. list Crne Gore*, broj 36/2011.

¹¹ Zakon o sportu Bosne i Hercegovine, *Sl. glasnik BiH*, br. 66/2016.

možemo navesti borbu protiv dopinga¹², sport kao sredstva u zdravstvu, socijalnom i ekonomskom napretku, jačanju mladih, pomirenju¹³, itd.

Zaključujemo da „sport“ predstavlja višeznačan pojam koji se odnosi na različite, unutrašnje i spoljašnje apsekte bavljenja fizičkom aktivnošću od strane pojedinca i društva, koja doprinosi njihovom razvoju, bitno utiče na druge sfere života i svojom ulogom podstiče na razvijanje ideja i vrednosti svih lica koja se njime bave..

Upravo zbog toga, neophodno je postojanje određenog ljudskog prava, kao garancije nesmetanog uživanja u slobodi i iskorišćavanju sopstvenih potencijala prilikom bavljenja različitim fizičkim aktivnostima. Dakle, neophodno je analizirati da li je sport zaštićen kao ljudsko pravo i u kom obliku. Analiza će imati uporedno-pravni pristup.

3. Sport kao ljudsko pravo

Međunarodna povelja o fizičkom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu, u članu 1. navodi: „*Svako ljudsko biće ima fundamentalno pravo na fizičku edukaciju, fizičku aktivnost i sport, bez diskriminacije po osnovu narodnosti, pola, seksualne orijentacije, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, imovine ili po bilo kom drugom osnovu.*“¹⁴

Dakle, Međunarodna povelja garantuje svim ljudskim bićima „*fundamentalno*“ pravo na bavljenje sportom. Ova formulacija je izrazito važna u određivanju pravne prirode prava na sport. Naime, ovakva formulacija stavlja sport na pijedestal najvažnijih ljudskih prava koja postoje u današnjem svetu. Ona pravu na sport daje jednaku važnost kao npr. pravu na pravično suđenje, pravu na državljanstvo ili pravu na život.

Fundamentalna, osnovna ljudska prava jesu ona prava koje svako biće mora i može da ima, da poseduje i kojane smeju biti uskraćena ljudima u njihovom uživanju.¹⁵ Osnovna ljudska prava na međunarodnom planu možemo pronaći u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima¹⁶, kao

¹² Na ovom polju je doneto nekoliko međunarodnih dokumenata, od kojih je najvažnija Međunarodna konvencija protiv dopinga u sportu iz 2005. god. Ovu Konvenciju je donela Generalna konferencija Organizacije Ujedinjenih Nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESKO) na 33. zasedanju, 19. Oktobra 2005. god. Za više o pravnoj zaštiti protiv dopinga u sportu vidi: D. Šuput, *Sankcionisanje dopinga u sportu*, Orion art, Beograd 2007.

¹³ Pomenute vrednosti i polja u kojima sport ima ulogu su pomenute u preambuli Međunarodne povelje o fizičkom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu, donetoj od strane Organizacije Ujedinjenih Nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESKO), 18. novembra 2015. God. na 38 zasedanju Generalne konferencije UNESKO-a. Pomenuta povelja je naslednica Međunarodne povelje o fizičkom obrazovanju i sportu iz 1978. god.

¹⁴ V. član 1, stav 1. Međunarodne povelje o fizičkom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu.

¹⁵ M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2013, 127.

¹⁶ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je usvojena rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine.

najvažnijem međunarodnom dokumentu koji se bavi ljudskim pravima. U pravima i slobodama koje navodi ova povelja ne nalazi se pravo na fizičku aktivnost i sport. Naravno, pažljivim tumačenjem i dovođenjem u vezi sa drugim pravima koja su garantovana ovom konvencijom, kao što su pravo na slobodu, život, jednakost, slobodan izbor zanimanja možemo zaključiti da je pravo na sport zaštićeno nabrojanim pravima. Međutim, Univerzalna deklaracija nije dokument koji sadrži ograničen krug ljudskih prava, ona ih nabroja i definiše ali njihov krug ostaje otvoren. Takav je slučaj i sa pravom na sport, kojem Međunarodna povelja o fizičkom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu daje značaj osnovnog prava.

Budući da ima značaj osnovnog ljudskog prava, pravo na sport mora biti dostupno svima bez pravljenja ikakve razlike po bilo kom osnovu. Tako, Međunarodna povelja o fizičkom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu navodi da je zabranjen svaki vid diskriminacije u oblasti sporta, pri čemu se koristi nabrojanjem osnova diskriminacije koji su zabranjeni, ali i ostavljajući generalnom klauzulom da se zabrani diskriminacija i po bilo kom drugom osnovu neopravdanog pravljenja razlike.

Sličan pristup nalazimo i u Zakon o sportu Republike Srbije. Ovaj zakon navodi da svako ljudsko biće ima pravo da se bavi sportom.¹⁷ Dakle, poput Međunarodne povelje i Zakon o sportu Republike Srbije određuje da je pravo na sport osnovno ljudsko pravo, koje svako mora da uživa. Osim toga, Zakon navodi da „*bavljenje sportom mora biti humano, slobodno i dobrovoljno, zdravo i bezbedno, u skladu sa prirodnom sredinom i društvenim okruženjem, fer, tolerantno, etički prihvatljivo, odgovorno, nezavisno od zloupotreba i ciljeva koji su suprotni sportskom duhu i dostupno svim građanima pod jednakim uslovima, bez obzira na uzrast, nivo fizičkih sposobnosti, stepen eventualne invalidnosti, pol i drugo lično svojstvo*“¹⁸ Zakon o sportu Crne Gore sadrži sličan pristup i navodi da se sport zasniva na određenim principima, kao što su: dobrovoljnost, partnerstvo, sposobnosti i skolnosti. Takođe, određuje se da bavljenje sportom mora biti humano, dobrovoljno, zdravo, bezbedno, fer, toleranto i etički prihvatljivo i naravno dostupno svima bez obzira na bilo koje lično svojstvo.¹⁹ Isti slučaj je i sa Zakonom o sportu BiH, gde se u članu 6. Na istovetan način navode principi bavljenja sportom.²⁰

Zakon o sportu Hrvatske²¹ ne sadrži ovako detaljne odredbe o pravu na sport i njegovim uživanjem, već samo navodi da je sport dostupan svima bez

¹⁷ V. član 4., stav 1., Zakona o sportu Srbije.

¹⁸ V. član 4., stav 2., Zakona o sportu Srbije.

¹⁹ V. čl. 3. i čl. 4. Zakona o sportu Crne Gore.

²⁰ V. čl. 6 Zakona o sportu BiH.

²¹ Zakon o sportu Hrvatske, *Narodne novine*, br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16.

ikakve diskriminacije, kao i da je sport oblast od posebnog interesa za državu.²² Isti pristup ima i Zakon o sportu Slovenije.²³

4. Ustavni pristup pravu na sport

Zanimljivo je napomenuti da Zakon o sportu navodi da je pravo na sport osnovno ljudsko pravo, iako takve odredbe nema u Ustavu Republike Srbije²⁴ Ustav Srbije samo navodi da svako ima pravo na zaštitu svog fizičkog i psihikog zdravlja, kao i da Republika Srbija pomaže razvoj zdravstvene i fizičke kulture.²⁵ U vezi sa sportom, samo je pomenuto da Republika Srbija u okvirima svoje nadležnosti, uređuje i obezbeđuje sistem u oblasti sporta.²⁶

Sličan pristup pravu na sport nalazimo i u drugim ustavima evrope, pa i sveta. Tako, Ustav Nemačke²⁷, Ustav Austrije²⁸, Ustav Sjedinjenih Američkih država²⁹, Ustav Italije³⁰ ne sadrže nikave odredbe u vezi sa pravom na sport i bavljenjem fizičkim aktivnostima. Sa druge strane, Ustav Španije³¹ u poglavlju 3., koje nosi naziv „Principi upravljanja ekonomijom i socijalnom politikom“, članu 43. navodi da će javne vlasti jačati zdravstveno obrazovanje, fizičku aktivnost i sport.³² Takođe, Ustav Hrvatske³³ navodi u članu 69., da države pomaže i razvija znanje o telesnoj kulturi i sportu.

Većina ustava nabrojanih ustava ne sadrži odredbu o pravu na sport kao ljudskom pravu. Autor rada smatra da je ova činjenica posledica toga da je pravo na sport „mlado“ ljudsko pravo, koje je svoju afirmaciju doživelo tek u skorije vreme.

²² V. čl. 1 Zakona o sportu Hrvatske.

²³ Zakon o sportu Slovenije, Uredni liost RS, 22/98.

²⁴ Ustav Republike Srbije, Sl. glasnik RS br. 98/2006.

²⁵ V. čl. 68, stav 1. i stav 4. Ustava Republike Srbije.

²⁶ V. čl. 97., stav 1., tač. 10., Ustava Republike Srbije.

²⁷ Ustav Federalne republike Nemačke iz 1949. god., http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/33cc8de2-3cff-4102-b524-c1648172a838/publishable_en.pdf. 30.03.2017.

²⁸ Ustav Republike Austrije iz 1920. god. https://www.constituteproject.org/constitution/Austria_2009.pdf. 30.03.2017..

²⁹ Ustav Sjedinjenih Amerikih država iz 1788. god., <https://constitutioncenter.org/media/files/constitution.pdf>, 30.03.2017. god.

³⁰ Ustav Italijanske republike iz 1947. god. https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf, 30.03.2017.

³¹ Ustav Kraljevine Španije iz 1978. god., <http://www.senado.es/web/conocersenado/normas/constitucion/index.html>, 30.03.2017.

³² V. član 43, stav 4. Ustava Kraljevine Španije.

³³ Ustav Republike Hrvatske od 1990. god. <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>. 30.03.2017.

Od međunarodnih dokumenata koji imaju veliku važnost u oblasti sporta, možemo pomenuti i najvažniji akt Međunarodnog olimpijskog komiteta³⁴, Olimpijsku povelju.³⁵ Ova Povelja, koja ima ustavni značaj za olimpijski pokret i olimpijske igre, u preambuli, u okviru „fundamentalnih principa olimpijzma“ navodi da je *upražnjavanje sporta ljudsko pravo*. Takođe, navodi se da svaka individua mora imati mogućnost da se bavi sportom, bez bilo kakve diskriminacije, u olimpijskom duhu, koji podrazumeva uzajamno razumevanje, duh prijateljstva, solidarnost i fer igru.³⁶

Ovo je izuzetno važna odredba, budući da Olimpijski pokret danas predstavlja najznačajniji međunarodni sportski pokret, pa tako i Povelja Olimpijskog komiteta predstavlja najznačajniji izvor sportskog prava za olimpijski sport, ali i sport uopšte, imajući u vidu da se mnogi zakoni u uporedno pravu pozivaju na njene odredbe.

5. Pravna priroda prava na sport

Pošto smo utvrdili da pravo na sport egzistira kao ljudsko pravo u međunarodnom pravu i da je zagarantovano međunarodnim dokumentima, postavlja se pitanje, šta se podrazumeva pod pravom na sport?

Odgovor na ovo pitanje je veoma komplikovan i složen, budući da pravo na sport predstavlja relativno „mlado“ ljudsko pravo koje se razvija i čija sadržina tek treba da bude ispunjena od strane autonomnih tela sportskih organizacija i različitih vrsta sudova. Osim prakse, ni teorija sportskog prava nije posvetila veću pažnju i značaj dubljem proučavanju prava na sport.³⁷ Zbog oskudnosti literature i prakse, teorijskom analizom i tumačenjem svih elemenata od kojih se sastoji sportsko pravo da pokušaćemo da postavimo obrise i naznake pomoću kojih bi se mogla odrediti pravna priroda prava na sport.

Pre svega, većina nabrojanih uporednih zakona o sportu navodi da svako ima pravo da se bavi sportom. Takva formulacija može biti shvaćena na različite načine. Jedan je da pravo na bavljenje sportom predstavlja jedno uže pravo u odnosu prava na sport, kao pravo na slobodan izbor aktivnosti i odlučivanja da li će neko da se bavi sportom ili ne. Takođe, ova formulacija može biti shvaćena na način da se može staviti znak jednakosti između prava na sport i prava na bavljenje sportom. Autor rada smatra da

³⁴ Za više o pravnom statusu Međunarodnog olimpijskog komiteta vidi: D. Ettinger, „The Legal Status of the International Olympic Committee”, 4 *Pace Y.B. Int'l L.* 97, 1992.

³⁵ Povelja međunarodnog olimpijskog komiteta od 02. septembra 2015. god., https://stillmed.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf, 30.03.2017.

³⁶ V. stav 4. Fundamentalnih principa olimpijzma u okviru preambule Međunarodne olimpijske povelje.

³⁷ Za više o pitanjima prava da se učestvuje na sportskim takmičenjima, u okviru ruskog pravnog sistema vidi: S. Yurlov, “Right to participate in sporting competition: a human right or legal fiction and the Russian legal framework for sport”, *International Sports Law Journal* 15/2015, 123-127.

između prava na bavljenje sportom i prava na sport treba postaviti znak jednakosti, pošto jedno bez drugog ne mogu postojati, a pravo na sport može podrazumjevati i neke dodatne elemente, kao što ćemo videti u daljem izlaganju. Stoga, jedino pravo u vezi sa sportom jeste pravo na sport.

Dalje, važno je napomenuti, u vezi sa tumačenjem obima prava na sport, odredbu Ustava RS, koja navodi da su potvrđeni međunarodni ugovori deo pravnog poretka RS, da se neposredno primenjuju i da moraju biti u skladu sa Ustavom Republike Srbije- izostavljajući zakonske akte, što logički govori da zakoni moraju biti u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima.³⁸ Isti je slučaj i sa Ustavom Hrvatske, i čl 141. koji navodi da su potvrđeni međunarodni ugovori po pravnoj snazi iznad unutrašnjih zakona.³⁹ Istu formulaciju sadrži i Ustav Crne Gore.⁴⁰ Ustav Bosne i Hercegovine, nema odredbu o međunarodnim ugovorima, ali govori o tome da su međunarodni principi integralni deo pravnih sistema.⁴¹ Sve ove odredbe govore o primatu međunarodnog prava u odnosu na unutrašnje.⁴²

Kako ove države prihvataju Međunarodnu povelju o sportu i polaze od njenih principa⁴³, to znači da se njene norme neposredno primenjuju. Najvažnija takva norma se nalazi u članu 1. ove Povelje i navodi da je pravo na sport osnovno pravo i svima garantovano.

Dakle, u pravnom sistemima Srbije, Hrvatske, Crne Gore, pa i Bosne i Hercegovine pravo na sport postavlja se visoko u lestvici prava i stavlja se akcenat na njegovu dostupnost svima. Pravo na jednakost i zabrana diskriminacije, kao izuzetno važna ljudska prava igraju ulogu i kod prava na sport. Budući da su svi ljudi jednaki i da svi ljudi imaju pravo da se bave sportom, to znači da se princip zabrane diskriminacije i jednakost svih lica postavlja kao osnovne gradivne elemente prava na sport. Ono mora biti dostupno svima bez diskriminacije po bilo kom osnovu, bez opravdanog pravljenja razlike.⁴⁴

Šta bi ovo značilo konkretno za pravnu praksu? To znači da svako lice ima pravo da slobodno odlučuje da li će se baviti sportom i fizičkom aktivnošću, kada će to činiti i na koji način. Naravno ovakva sloboda je dozvoljena samo

³⁸ V. član 16., stav 2. Ustava RS.

³⁹ Čl. 141. Ustava Hrvatske.

⁴⁰ V. čl. 9. Ustava Crne Gore.

⁴¹ V. čl. 3., tačka 3. Ustava Bosne i Hercegovine.

⁴² Za više o odnosu međunarodnog i unutrašnjeg prava vid. M. Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2012, 70-83.

⁴³ V. deo 2., poglavlje 2.3. Strategije razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014. do 2018. god., *Sl. glasnik RS*, br. 1/2015.

⁴⁴ Pravo na jednakost i zabrana diskriminacije pomenuti su u različitom kontekstu u članu 4. Zakona o sportu. Tako, zabranjuje se svaka posredna i neposredna diskriminacije, a posebno se navodi zabrana diskriminacije sportista u pogledu zapošljavanja i nepravilnih ugovornih odredbi između sportskih stručnjaka i sportskih organizacija. V. član 4., stav 3., stav 4., stav 5. Zakona o sportu.

dok se drugo lice ne sprečava u korišćenju svoje slobode, kao i da način, vreme i vid vršenja sporta i fizičke aktivnost ne nanose drugome štetu i ne vređaju osnovne interese pojedinaca i društva. Takođe, ovo znači i aktivnu ulogu države u omogućavanju, ali i olakšavanju građanima da se bave sportom i fizičkom aktivnošću. To se čini osnivanjem i podrškom sportskih organizacija, nadmetanja i posebno njihovim finansiranjem.

Zakoni o sportu navodi i ograničenja u vezi sa pravom na sport. Tako, navodi se da bavljenje sportom mora biti humano, slobodno, zdravo, bezbedno u skladu sa prirodnom sredinom i društvenim okruženjem, tolerantno, fer, etički prihvatljivo, odgovorno, nezavisno od zloupotreba i ciljava suprotnih sportskom duhu.⁴⁵

Vrednosti koje su pomenute zapravo predstavljaju ograničenja izvan kojih vršenje sportskih aktivnosti ne bi smelo izlaziti. Pominjanje ovih vrednosti je izraz težnje za socijalizacijom sporta i pokušaj pravljenja od sporta zdrave sredine u okviru koje će sva lica moći da učestvuju na jednak način i u skladu sa demokratskim vrednostima. Takođe, pomenute smernice teže i očuvanju autonomije sporta i zabrane povredi psihičkog i fizičkog integriteta ličnosti. Sve povrede i prekorčenja nabrojanih vrednosti prevazilaze okvire dozvoljenog i podležu građanskopravnoj, administrativnoj ili krivičnoj sankciji zato što se povredom ovih principa ne bi krila pravila u okviru sporta, već jedno osnovno ljudsko pravo.

Pomenute vrednosti i ograničenja u vezi sa pravom na sport nas dovode u dilemu, gde se može primeniti i gde se „oživljava“ pravo na sport?

Pod sportom se podrazumevaju aktivnosti i u organizovanim i neorganizovanim oblicima i sistemima obavljanja fizičkih aktivnosti i delatnosti. Sportske aktivnosti se definišu kao svi oblici fizičke i umne aktivnosti koji, kroz neorganizovano ili organizovano učešće imaju za cilj izražavanje ili poboljšanje fizičke spremnosti i duhovnog blagostanja, stvaranje društvenih odnosa ili postizanje rezultata na takmičenjima.⁴⁶ Pod pojmom sportskih delatnosti se podrazumeva organizacija i vođenje sportskih takmičenja, obučavanje za bavljenje sportskim aktivnostima, sportsko suđenje, organizovanje sportskih priprema i prerediti, usavršavanje i informisanje u oblasti sporta, bavljenje naučno istraživačkim radom, propagandom i marketingom u oblasti sporta, savetodavne i stručne usluge, sportsko posredovanje i organizacija poslovanja sportskih organizacija.⁴⁷

Vidimo da se pod pojmom sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti podrazumevaju veoma različiti vidovi aktivnosti u sportskom sektoru. Te

⁴⁵ Član 4., stav 2. Zakona o sportu Srbije, čl. 7. Zakona o sportu BiH, čl. 3. Zakona o sportu Crne Gore, Poglavlje 1., deo 2. Olimpijske povelje Međunarodnog olimpijskog komiteta.

⁴⁶ Prema članu 3., stav 1., tačka 1. Zakona o sportu Republike Srbije

⁴⁷ Član 3., stav 1., tačka 2. Zakona o sportu Republike Srbije, čl. 18. Zakona o sportu Hrvatske, čl. 6. i čl. 7. Zakona o sportu Crne Gore, dok zakoni o sportu BiH i Slovenije ne regulišu ovo pitanje.

aktivnosti se mogu vršiti na organizovan i neorganizovan način, samostalno ili u grupi. Gotovo svaka aktivnost ili delatnost, pa bila ona i poslovnog, naučnog, marketinškog, savetodavnog ili organizacionog karaktera potpada pod pravo na sport. Na ovaj način se težilo da se oblast bavljenja sportom ne shvati usko i ograničeno, kao i da se omogućiti sportskim aktivistima i radnicima da njihovo pravo na bavljenje u sektoru sporta bude obuhvaćeno pravom na sport, a ne nekim drugim pravom, kao što su pravo na preduzetništvo, nauku ili tome slično.

Sa svega navedenog, smatramo da zaštitu u okvirima prava na sport uživa veliki broj lica koje na različite načine dolaze u dodir sa sportskim sektorom. Pod tim licima se podrazumevaju, kako fizička tako i pravna lica. Zakoni o sportu Srbije, Hrvatske, BiH, Crne Gore, Slovenije navode veliki broj pojedinaca i organizacija koji na neki način dolaze u vezu sa sportom, pa tako, između ostalih navode sportiste amatere, sportiste profesionalce, organizatore sportskih priredbi, nadležne nacionalni granske saveze, nadležni međunarodni granski savez, sportske ekipe i organizacije, pa čak i decu.⁴⁸ Autor rada smatra da sva ova lica, ukoliko bi im bilo onemogućeno da vrše bilo koju aktivnost vezanu sa Zakonom o sportom i drugim podzakonskim aktima, imaju pravo da se obrate nadležnom sudu radi povrede jednog od osnovnih ljudskih prava- prava na sport. Dakle, smatramo da pravo na sport obuhvata veoma širok dijapazon aktivnosti putem kojih se ovo pravo ovaploćuje.

6. Generacije ljudskih prava i pravo na sport

Još jedno važno pitanje za pravo na sport kao osnovno ljudsko pravo je pitanje kojoj generaciji ljudskih prava ono pripada? Poznato je da postoje tri generacije ljudskih prava, sa velikim doktrinarnim raspravama o četvorj generaciji ljudskih prava.⁴⁹ Od pomenutih, pod prvom generacijom ljudskih prava se podrazumevaju građanska i politička prava, pod drugom generacijom- socijalna, ekonomska i kulturna prava, pod trećom generacijom- kolektivna prava ili prava solidarnosti.

Budući da se garantovanjem prava na sport omogućiti ispoljavanje ličnosti, socijalizacija sa drugim ljudima i organizacijama, ispoljavanje

⁴⁸ V. čl. 3. Zakona o sportu Srbije, čl. 5. Zakona o sportu Hrvatske, odeljak 3. Zakona o sportu Crne Gore. Iako ne koriste sistematizovano, u smislu nabiranja subjekata u sportu, zakoni o sportu BiH i Slovenije kroz ceo zakon se bave sportskim subjektima, koji u potpunosti odgovaraju subjektima koja prva pomenuta 3 zakona nabrajaju.

⁴⁹ Za više o četiri generacije ljudskih prava vidi: A. Cornescu, "The Generations of Human's rights", in: *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, Masaryk University, Brno 2009. Određeni autori pominju i veći broj grupa ljudskih prava, pominjući i vifru od 8 grupa ljudskih prava. V. M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2013, 127.

svog kulturnog i umetničkog pokreta, pormovisanje zdravlja, fer pleja, zdravstvenog, socijalnog i ekonomskog razvoja, o čemu govori i preambula Međunarodne povelje o fizikom obrazovanju, fizičkoj aktivnosti i sportu, to pravo na sport bez mnogo muke možemo svrstati u drugu generaciju ljudskih prava, među ostala ljudska prava koja se odnose na socijalna, ekonomska i kulturna pitanja.

Najvažniji međunarodni dokument kojim se određuju i uređuju ljudska prava druge generacije jeste Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.⁵⁰ Ovaj međunarodni dokument promovise sledeća ljudska prava: prava iz oblasti rada, pravo na socijalnu sigurnost, pravo na porodični život, pravo na odgovarajuće standarde života (pravo na hranu, pravo na vodu, pravo na dom), pravo na zdravlje, pravo na besplatno obrazovanje i pravo na učešće u kulturnom životu (pravo na nauku i kulturu, pravo na razvoj, pravo na javno učestvovanje). Iako se pravo na sport može delimično štititi pomenutim pravima, ono kao takvo nije našlo svoje mesto u ovom dokumentu, pri čemu ne treba izgubiti iz vida da je ovaj dokument nastao pre više od 50 godina, a da se pravo na sport javilo kasnije, kao novo ljudsko pravo. Zbog toga, smatramo da bi ovaj dokument trebao biti revidiran u smislu širenja svojih odredaba i na pravo na sport.

7. Zaštita prava na sport

Po prirodi stvari, zaštita prava na sport bi trebala da bude jednaka pravnoj zaštiti koja se pruža ostalim ljudskim pravima. Međutim, kako je pravo na sport tek u svom razvoju, tako manjka i sudske prakse na ovu temu. Razloga za ovakvu pojavu je nekoliko. Prvo, pravo na sport se još ne doživljava kao pravo koje bi trebalo štititi kao takvo, već se sudska zaštita ostvaruje preko nekih drugih ljudskih prava. Slikovit primer jeste praksa Evropskog suda za ljudska prava i prava na sport. Tako, određeni slučajevi koji su se pojavljivali pred, a koji su vezani za posrt, najčešće posredno su dobijali zaštitu pomoću drugih ljudskih prava. Tako, pravo na sport se u praksi suda vezivalo za neka od sledećih ljudskih prava: pravo na jednakost, pravo na pravično suđenje⁵¹, pravo na poštovanje privatnosti, poštovanje porodičnog života i doma⁵², slobodu savesti, misli i veroispovesti⁵³, itd. Slična je situacija i sa praksom Sportskog suda za

⁵⁰ Ovaj Pakt je usvojen rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2200A (XXI) od 16. Decembra 1966. Godine. U Republici Srbiji na snazi je od 3. Januara 1976. Godine, u skladu sa čl. 27. Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori), br. 7/1971.

⁵¹ Case of *Fc Mretebi v. Georgia* (Application no. 38736/04), final on 30.01.2008., kao i *Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal*, ECHR 189 (2012), 27.04.2012.

⁵² *Friend and Others v. the United Kingdom* (Application no. 16072/06).

⁵³ *Kervanci v. France* - 31645/04.

arbitražu u Lozani.⁵⁴ Primećujemo da međunarodni sudovi i institucije nisu imale susret sa određenim zahtevima koji bi se ticali konkretno prava na sport. Sport je zastupljen u slučajevima koji se pred njih iznose, ali pre svega u sadejstvu sa nekim drugim ljudskim pravima. Takvo stanje postoji i u domaćoj sudskoj praksi, gde se zaštita prava na sport, tačnije nekih pojava oblika ovog prava, štiti u okvirima drugih grana prava.

Međutim, kako je pravo na sport osnovno ljudsko pravo i kao takvo zagrano međunarodnim sporazumima i domaćim zakonima, smatramo da bi zaštita ovog prava bila, u potencijalnim slučajevima, potpuno opravdana i moguća. U materiji naknade, kako materijalne, tako i nematerijalne štete, preko osporavanja zakonitosti različitih rešenja koja donose sportske organizacije kao upravni organi, pa sve do materije krivičnopravne zaštite mogućih povreda u sportu. Još jednom se potvrđuje da pravo na sport predstavlja jedno holističko ljudsko pravo, koje podrazumeva različite načine i metode delovanja u sektoru sporta, pa samim tim i moguću zaštitu, na način kako se pruža zaštita drugim klasičnim ljudskim pravima, kao što su npr. pravo na pravično suđenje ili pravo na slobodno kretanje.

8. Zaključna razmatranja

Analizom međunarodnih i unutrašnjih izvora prava došli smo do zaključka da pravo na sport predstavlja osnovno ljudsko pravo. Ovo ljudsko pravo je tvorevina novih tendencija i razvijanja građanske demokratije, socijalne države i uređenog društva, iako sport kao fenomen postoji još od davnina. Značaj ovog prava oslikava se preko broja aktera koji uzimaju učešće u sektoru sporta i koji svojim aktivnostima svakodnevno povećavaju potrebu za pravnom regulativom koja će štiti pravo na sport.

Pravo na sport štiti različite aktivnosti u sektoru sporta, od amaterskog do profesionalnog sporta, preko fizičke aktivnosti dece u obrazovnom sektoru koji je neraskidivo vezan sa sportom, pa sve do autonomne regulative sportskih organizacija i sportskih saveza koji se osnivaju na unutrašnjem, ali i na međunarodnom planu. Ovim pravom teži se postizanje jednakosti u društvu, razvijanja ličnosti, podsticanja socijalizacije, ispoljavanje umetničkog i kulturnog identiteta. Iako se pravo na sport može shvatiti samo kao emanacija nekih drugih ljudskih prava, za koja možemo reći da su se već ustalila kao „klasična“, ono zapravo predstavlja jedan korak dalje u zaštiti ljudi i njihovih prava. Tako se pravo na sport može smatrati vidom ostvarivanja prava na ličnost,

⁵⁴ Pristup jurisprudenciji je dostupan na: <http://jurisprudence.tas-cas.org/Help/Home.aspx>, 11.04.2017.

prava na slobodu ili čak prava na život. Sa druge strane, može se braniti stanovište aposlutne autonomije područija koje pravo sport obuhvata i da ono predstavlja jedino pravo koje štiti sve aktivnosti u vezi sa sportom.

Istina je naravno negde na sredini. Pravo na sport je međunarodnim pravnim dokumentima i u nekim slučajevima unutrašnjim pravnim dokumentima označen kao osnovno ljudsko pravo, čime je on stao rame uz rame sa drugim osnovnim ljudskim pravima. Međutim, posmatrati oblast sporta potpuno nezavisno u odnosu na druga ljudska prava predstavljalo bi necelishodno stanovište koje ne bi doprinelo razlogu njegovog postojanja. Razlog postojanja prava na sport leži u svakodnevnom bavljenju fizičkim aktivnostima od strane mnogih ljudi, potrebi slobodnog i zdravog sporta koji će nastaviti da predstavlja sektor koji podstiče kulturni i socijalni napredak. Takođe, sa sportom su povezane i mnoge druge oblasti društvenog života, kao što su medicina, pravo, marketing, itd. Sva lica koja deluju u ovim oblastima imaju potrebu da budu zaštićena, jer sport pokušava da očuva svoju prirodu i ne bude posmatran potupnu komercijalizovan kao druge trgovinske delatnosti.

Stoga, pravo na sport predstavlja jedno opšte i osnovno ljudsko pravo, čiji je domet izuzetno širok i kao takav potreban izgradnji pravnih sistema i normalnih uslova života, što predstavlja osnovni cilj postojanja prava. Zbog svega navedenog, potrebno je dodatno razrađivati pravne izvore vezane za sektor sporta i naučno pristupati ovom pravu kako bi se spoznale sve dubine i visine obuhvatnosti pravne zaštite koju ono pruža. Ovaj rad predstavlja podsticaj za taj napor koji će biti neophodan u borbi za opstanak sporta kakvog danas poznajemo.

Stefan Andonović

External associate of the Institute for Comparative Law in Belgrade and PhD studies scholar of the Ministry of Education, Science and Technological Development

THE RIGHT TO SPORT AS A HUMAN RIGHT

Summary

This paper examines the question of the legal nature of the right to sport. Furthermore, it explores the right to sport as a human right. Sport represents a global phenomenon that attracts the attention of a great number of people and has become an important factor of human life that

deserves deeper legal analysis. This paper starts from the definition of the sport and its role in the society. The main premise is that the right to sport represents the human right and as such exists in the international legal system. The author uses a comparative legal analysis to explore the existence of the right to sport in several European countries, with a particular interpretation of international legal framework of sport. The elements that comprise the right to sport are also analyzed. At the end of the paper, the issue of protecting the right to sport as a human right is also examined.

Keywords: sport, the right to sport, human rights, protection of the right to sport.